

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE

DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 202a/2022

pentru controlul constituționalității unor prevederi din articolele 213 alin. (3)
și 216 alin. (1¹) din Codul de procedură civilă

*(posibilitatea audierii participanților și a martorilor
prin intermediul videoconferinței)*

CHIȘINĂU

29 iunie 2023

Curtea Constituțională, judecând în componența:

dlui Nicolae ROȘCA, *Președinte*,
dnei Domnica MANOLE,
dnei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea dnei Ana Florean, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată la 1 decembrie 2022,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 29 iunie 2022, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea privind controlul constituționalității textului „locomotorii” din articolul 213 alin. (3) și prevederilor articolului 216 alin. (1¹) din Codul de procedură civilă.

2. Sesizarea a fost trimisă la Curtea Constituțională de Avocatul Poporului, dl Ceslav Panico, pe baza articolelor 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, 25 lit. i) din Legea nr. 317 din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. i) din Codul jurisdicției constituționale nr. 502 din 16 iunie 1995.

B. Legislația pertinentă

3. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„[...]”

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.”

Articolul 4 Drepturile și libertățile omului

„(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.”

Articolul 16 Egalitatea

„(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

Articolul 20 Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.”

Articolul 51 Protecția persoanelor cu dizabilități

„(1) Persoanele cu dizabilități beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială.

[...]”

Articolul 54 Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

4. Prevederile relevante ale Codului de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003, sunt următoarele:

Articolul 213 Explicațiile participanților la proces

„[...]”

(3) Participantul la proces care nu se poate prezenta în ședința de judecată din cauza aflării peste hotarele Republicii Moldova, din cauza executării pedepsei în penitenciarele din Republica Moldova, din cauza internării într-o instituție medicală sau a dizabilităților **locomotorii** poate fi audiat prin intermediul videoconferinței, la cerere sau din oficiu. Audierea prin intermediul videoconferinței a participantului la proces are loc, după caz, la sediul misiunii diplomatice sau al oficiului consular al Republicii Moldova, la sediul instituției penitenciare, al instituției medicale, de asistență socială, al autorității tutelare sau al organului de probațiune, care dispun de mijloace tehnice corespunzătoare și verifică identitatea participantului.”

Articolul 216

Procedura de audiere a martorului

„[...]

(1¹) Audierea martorului are loc în sala de ședințe. În cazul imposibilității de a se prezenta în ședință, la cererea participanților, a martorului sau din oficiu, instanța poate dispune audierea martorului prin intermediul videoconferinței. Audierea prin intermediul videoconferinței a martorului aflat peste hotarele Republicii Moldova are loc la sediul misiunii diplomatice sau al oficiului consular al Republicii Moldova, a martorului aflat pe teritoriul Republicii Moldova – la biroul notarial, la sediul organului de probațiune sau biroul executorului judecătoresc, a martorului care execută pedeapsa în penitenciarele din Republica Moldova – la instituția penitenciară în care execută pedeapsa, a martorului internat într-o instituție medicală care nu se poate deplasa pentru a participa la ședințele de judecată – la sediul instituției medicale, dacă acestea dispun de mijloace tehnice corespunzătoare și verifică identitatea martorului. Martorul semnează declarația privind cunoașterea obligațiilor și răspunderii lui, care va fi expediată instanței de judecată prin intermediul poștei electronice.

[...]”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului sesizării

5. Autorul sesizării susține că potrivit articolului 213 alin. (3) din Codul de procedură civilă, participantul la proces care nu se poate prezenta în ședința de judecată poate fi audiat prin intermediul videoconferinței, la cerere sau din oficiu, dacă (i) se află peste hotarele Republicii Moldova, (ii) execută o pedeapsă în penitenciarele din Republica Moldova, (iii) este internat într-o instituție medicală sau (iv) suferă de o dizabilitate locomotorie.

6. Autorul susține că din această listă exhaustivă rezultă că participanții la proces care nu se pot prezenta în ședința de judecată din cauza unei dizabilități, alta decât cea locomotorie, nu pot fi audiați prin intermediul videoconferinței. Autorul pretinde că norma în discuție asigură accesibilitate doar persoanelor cu dizabilități locomotorii, iar în cazul altor forme de dizabilitate, persoanele sunt nevoite să depună mai mult efort pentru a se prezenta la ședința de judecată.

7. Autorul menționează că, în unele situații, persoana care are o dizabilitate, alta decât una locomotorie, trebuie să-și poată exercita în mod efectiv dreptul de acces la justiție. Așadar, autorul susține că în cazul altor forme de dizabilitate, decât cea locomotorie, persoanele pot avea necesități specifice care ar putea fi luate în considerare de instanța de judecată atunci când autorizează participarea la ședință prin videoconferință.

8. În concluzie, autorul consideră că norma în discuție instituie un tratament discriminatoriu pe criteriu de dizabilitate cu privire la posibilitatea de a participa la ședințele de judecată prin intermediul videoconferinței.

9. Cu privire la articolul 216 alin. (1¹) din Codul de procedură civilă, autorul sesizării susține că norma în discuție este discriminatorie, în măsura în care nu este prevăzută posibilitatea audierii martorului cu dizabilități prin intermediul videoconferinței. Autorul menționează că din cauza inaccesibilității infrastructurii, locului de trai în mediul rural, nivelului scăzut de venituri,

precum și a altor împrejurări, persoanele cu dizabilități nu pot să se prezinte la sediul instanței de judecată pentru a depune mărturii într-un proces civil.

10. Totodată, autorul consideră că audierea unei persoane cu dizabilități la biroul notarial sau la biroul executorului judecătoresc i-ar impune o sarcină excesivă din cauza costurilor percepute pentru aceste proceduri. Din acest motiv, autorul susține că cerința audierii martorului doar la biroul notarial, la sediul organului de probațiune sau la biroul executorului judecătoresc nu este proporțională cu scopul legitim instituit. Autorul consideră că persoanele cu dizabilități ar putea fi audiate în calitate de martori la sediul organelor de asistență socială și al autorității tutelare, care este gratuit și mai aproape de locul de aflare a persoanei.

11. În concluzie, autorul menționează că, de vreme ce statul le-a asigurat persoanelor cu dizabilități locomotorii accesul la justiție prin videoconferință, acest beneficiu trebuie asigurat tuturor persoanelor cu dizabilități, indiferent de forma/tipul de dizabilitate de care suferă.

12. În opinia autorului sesizării, prevederile contestate sunt contrare articolelor 1 alin. (3), 4, 16, 20, 51 și 54 din Constituție.

B. Aprecierea Curții

13. Examinând admisibilitatea sesizării, Curtea constată următoarele.

14. Curtea observă că articolele 25 lit. i) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. i) din Codul jurisdicției constituționale îi conferă Avocatului Poporului prerogativa sesizării Curții Constituționale.

15. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a unor prevederi din Codul de procedură civilă, ține de competența Curții Constituționale.

16. Obiectul sesizării îl reprezintă textul „locomotorii” din articolul 213 alin. (3) și articolul 216 alin. (1¹) din Codul de procedură civilă. Normele contestate nu au constituit anterior obiect al controlului constituționalității.

17. Autorul sesizării susține că prevederile contestate contravin articolelor 1 alin. (3) (*preeminența dreptului*), 4 (*drepturile și libertățile omului*), 16 (*egalitatea*), 20 (*accesul liber la justiție*), 51 (*protecția persoanelor cu dizabilități*) și 54 (*restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*) din Constituție.

18. Curtea precizează că articolele 1 alin. (3), 4 și 54 din Constituție nu au o aplicabilitate de sine stătătoare. Pentru a fi aplicabile, autorul sesizării trebuie să demonstreze, în mod argumentat, existența unor ingerințe în drepturile garantate de Constituție (HCC nr. 4 din 3 martie 2022, § 28; HCC nr. 8 din 5 aprilie 2022, § 26). De asemenea, Curtea reiterează că dispozițiile constituționale ale articolului 16 devin incidente atunci când se demonstrează existența unui tratament diferențiat în privința exercițiului unui drept garantat de Constituție (a se vedea DCC nr. 143 din 15 decembrie 2020, § 21).

19. Cu privire la incidența articolului 20 din Constituție, Curtea menționează că acesta garantează accesul liber la justiție pentru orice persoană împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Potrivit jurisprudenței Curții Europene, dreptul de acces la instanță trebuie să

fie „concret și efectiv” (a se vedea *Zubac v. Croația* [MC], 5 aprilie 2018, § 77). Unul dintre elementele unui proces echitabil în sensul articolului 6 § 1 este dreptul la o procedură adversarială; fiecare parte trebuie să aibă, în principiu, nu doar posibilitatea de a face cunoscute orice probe necesare pentru ca pretențiile sale să aibă succes, ci și de a avea cunoștință și de a comenta toate probele prezentate sau observațiile depuse în scopul influențării deciziei instanței. Este esențial ca părțile să poată participa în mod adecvat la procedurile în fața „tribunalului” (a se vedea *Test-Achats v. Belgia*, 13 decembrie 2022, § 20).

20. Cu referire la incidența articolului 51 din Constituție, Curtea menționează că acesta le garantează persoanelor cu dizabilități o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială. Sub acest aspect, Curtea notează că, potrivit articolului 13 al Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități (ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 166 din 9 iulie 2010), statele părți la Convenție trebuie să asigure un acces efectiv la actul de justiție pentru persoanele cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, inclusiv prin asigurarea de ajustări de ordin procedural și adecvate vârstei, pentru a le facilita un rol activ ca participanți direcți și indirecti, inclusiv ca martori, în toate procedurile legale, inclusiv etapele de investigație și alte etape preliminare.

21. Cu privire la principiul egalității, Curtea a reținut că nu orice tratament diferențiat implică în mod automat o încălcare a articolului 16 din Constituție. Pentru a se stabili încălcarea articolului 16 din Constituție, trebuie să se constate faptul că persoanele aflate în situații similare sau comparabile beneficiază de un tratament preferențial și că această diferențiere este una discriminatorie (DCC nr. 104 din 1 iulie 2021, § 23).

22. În acest context, există un consens european și mondial cu privire la necesitatea de a proteja persoanele cu dizabilități împotriva tratamentului discriminatoriu (a se vedea, de exemplu, Recomandarea 1592 (2003) privind incluziunea socială deplină a persoanelor cu dizabilități, adoptată de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei la 29 ianuarie 2003 sau Convenția Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități din 13 decembrie 2006).

23. Din argumentele prezentate, Curtea observă că autorul sesizării critică faptul că, potrivit articolului 213 alin. (3) din Codul de procedură civilă, participanții cu alte forme/tipuri de dizabilitate, decât cele locomotorii, nu pot beneficia de dreptul de a fi audiați prin intermediul videoconferinței atunci când nu se pot prezenta în ședința de judecată. Prin urmare, autorul consideră că acești participanți sunt tratați diferit în raport cu participanții cu dizabilități locomotorii, care beneficiază de posibilitatea audierii prin intermediul videoconferinței.

24. Deși autorul pretinde că legislatorul a instituit un tratament diferențiat față de participanții cu dizabilități care nu se încadrează în categoria celor cu dizabilități locomotorii, comparația făcută de acesta este una generală. Pentru a pretinde încălcarea principiului egalității, autorul trebuie să precizeze care sunt celelalte situații obiective ale persoanelor cu alte tipuri de dizabilități la care se

referă și să explice în ce măsură fiecare categorie de participanți este discriminată. Dacă ar proceda la examinarea sesizării formulate de o asemenea manieră, Curtea Constituțională s-ar substitui autorului ei în identificarea categoriilor de participanți care se află în situații similare și sunt tratați în mod diferit, fapt care ar echivala cu un control din oficiu (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 12 din 16 iunie 2022, § 29).

25. Cu privire la articolul 216 alin. (1¹) din Codul de procedură civilă contestat de autor, Curtea reține că aceste prevederi reglementează posibilitatea audierii martorului prin intermediul videoconferinței în cazul imposibilității acestuia de a se prezenta în ședința de judecată. Audierea martorului prin intermediul videoconferinței poate fi dispusă la cererea participanților, a martorului sau din oficiu de către instanța de judecată. Totodată, teza a treia din norma contestată prevede că (i) în cazul aflării martorului peste hotarele Republicii Moldova, audierea acestuia va avea loc la sediul misiunii diplomatice sau al oficiului consular al Republicii Moldova; (ii) în cazul martorului aflat pe teritoriul Republicii Moldova, audierea acestuia va avea loc la biroul notarial, la sediul organului de probațiune sau biroul executorului judecătoresc; (iii) în cazul martorului care execută pedeapsa în penitenciarele din Republica Moldova, la instituția penitenciară în care execută pedeapsa; (iv) în cazul martorului internat într-o instituție medicală care nu se poate deplasa pentru a participa la ședințele de judecată, la sediul instituției medicale, cu condiția că aceste instituții dispun de mijloace tehnice corespunzătoare și verifică identitatea martorului.

26. Din analiza sistemică a normei, Curtea observă că legislatorul nu a prevăzut o categorie precisă de martori pe care instanța ar putea să-i audieze prin intermediul videoconferinței. Norma în discuție face distincție doar cu privire la locul de aflare a martorului și instituția responsabilă de asigurarea desfășurării procedurii de audiere. Având în vedere caracterul general al prevederilor în discuție, precum și regula *Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus* (unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să distingă), rezultă că martorul care se află pe teritoriul Republicii Moldova și nu se poate prezenta în ședința de judecată poate fi audiat prin intermediul videoconferinței. Mai mult, articolul 136 alin. (1) teza a doua din Codul de procedură civilă prevede că martorul citat care nu se poate prezenta în instanță din cauză de sănătate, bătrânețe, dizabilitate sau din alte motive pe care acestea le consideră întemeiate poate fi audiat de instanță la locul aflării sale. Așadar, Curtea observă că cadrul legal incident prevede garanții suficiente pentru asigurarea dreptului la un proces echitabil în cazul martorilor care urmează să fie audiați.

27. Așadar, Curtea reține că prevederile contestate nu reprezintă o ingerință în articolele 20 și 51 din Constituție. Din acest motiv, nici articolele 16 și 54 din Constituție nu sunt incidente.

28. Prin urmare, în baza celor menționate *supra*, Curtea constată că sesizarea este inadmisibilă și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, în baza articolelor 135 alin. (1) litera a) și 140 din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

D E C I D E:

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind controlul constituționalității textului „locomotorii” din articolul 213 alin. (3) și prevederilor articolului 216 alin. (1¹) din Codul de procedură civilă, depusă de Avocatul Poporului, dl Ceslav Panico.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Nicolae ROȘCA

Chișinău 29 iunie 2023

DCC nr. 68

Dosarul nr. 202a/2022